

PATAKI ZOLTÁN

Az EU Tanácsadó Missziója a Közép-Afrikai Köztársaságban (EU Advisory Mission to the Central African Republic – EUAM RCA) 2019-, 2024

Az Európai Unió Közös Biztonság- és Védelempolitikája átfogóan integrálja azokat a lépéseket, melyek a konfliktusok megelőzését vagy kezelését szolgálják. A válságok kiváltó okai és természete különbözőek lehetnek, viszont következményeiket tekintve általában az erőszakszervezetei/igazságügyi hatóságai meggyengülésével vagy adott esetben működésképtelenségével, így az állam destabilizálódásával járnak. A nemzetközi közösség a humán biztonság és az emberi jogok romlását sem hagyhatja figyelmen kívül egyéb más következmények, mint a menekülthullámok indulása, az illegális migráció miatt sem. A válság súlyosságától függően a nemzetközi közösség beavatkozására lehet szükség azért, hogy a legelső lépésben szükséges stabilizációs folyamatok elindulhassanak.

A Közép-Afrikai Köztársaságot a függetlenségének 1960-ban történt kivívása óta három polgárháború sújtotta: 2004–2007 között, 2012–2013-ban és 2013–2014-ben. A legutóbbi krízis az ország muzulmán háttérű, elnökhöz hű Seleca és keresztény harcosokból álló és a régi elnököt támogató anti-balaka fegyveres miliciák között zajlott, mely az ország lakosságát megosztó vallási ellentétéből robbant ki a politikai irányítás megszerzéséért. Érdekességgéppen: a jelenlegi csádi elnök édesapja, az akkori elnök Idriss Déby „királycsináló” szerepet magára vállalva aktívan támogatta Francois Bozize-t és az őt támogató Seleka milíciát. A konfliktus, melyben a szembenálló miliciák nemcsak egymást helyezték célkeresztbe, hanem az ellenfél azonos felekezeti hovatartozású civil lakosságát is, feldúlva otthonaikat, lerombolva és működésképtelenné téve a közintézményeket és a biztonsági infrastruktúrát.

Nem volt kérdés, hogy a konfliktus súlyossága, a civil áldozatok növekvő száma, a romló humanitárius helyzet külső beavatkozást tesz szükségessé. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2127. számú 2013. december 5-én elfogadott határozata felhatalmazást adott külső szereplőknek a beavatkozásra. A feladatot Franciaország vállalta magára, amely a Sangaris műveletben 1200 katonát ajánlott fel a biztonsági helyzet stabilizálása érdekében. Az ENSZ döntött egy afrikai vezetésű nemzetközi békefenntartó misszió felállításáról is az országban (Mission internationale de soutien à la Centrafrique sous conduite africaine – MISCA). Az ENSZ Biztonsági Tanácsa 2014-ben a helyzet stabilizálódását követően létrehozta a válságkezelés több dimenzióját érintő, a beavatkozás több területét integráló stabilizációs misszióját (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic – MINUSCA), amely napjainkban is jelentős szerepet tölt be a civilek védelmében, a konfliktusok megelőzésében és a békefolyamat támogatásában.

A válság kezelésébe az Európai Unió az Európai Bizottság által elindított, FPI2 és INSTPA által finanszírozott Igazságügyi Hatóságok működésképeségének helyreállítását célzó EU Delegációk által implementált projektek útján valósítja meg. Az állami erőszakszervezetek – beleértve a rendvédelmi feladatokat ellátó hadsereg – talpra állítását az EU Külügyi Szolgálatának instrumentumai, a polgári és katonai válságkezelési missziók végzik adott esetben egyéb nemzetközi szervezetekkel (ENSZ) együtt.

A Közép-Afrikai Köztársaság elnökének meghívására az EU Tanácsa 2019 decemberében döntött a misszió létrehozásáról, hogy a Biztonsági Szektor Reformja keretében stratégiai tanácsadással támogassa a rendvédelmi szervek strukturális és intézményi reformjait, azért, hogy a javuljon a közbiztonság és az emberek biztonsága, és a polgárháborúval érintett területekre az állami hatóságok visszatérhessenek. Ebben a fennállásának 3. évében járó Európai Unió Közép-Afrikai Köztársasági Képzési Missziója (European Union Training Mission in the Central African Republic – EAUM RCA) nevű szervezetben nyertem el állást a Nemzetközi Bűnügyi

Együttműködési Központ (NEBEK) igazgatójának támogatásával. 2022. március 19-én kezdtem meg munkámat Banguiban, a misszió székhelyén, mint jelentő értékelő és elemző tiszt, ahol egy évet töltöttem.

Értékelő-elemző és értékelő tisztként a misszió műveleti tervében és az annak alapján megalkotott végrehajtási tervben előírányzott műveleti célok végrehajtását értékeltem, és készítettem el a misszió jelentéseit a vezetés számára. A Szabványos Működési Eljárás alapján meghatározott időszakokat felölelő jelentések a CSDP-missziók műveleti célkitűzéseinek végrehajtását, a politikai és biztonsági helyzetet mutatják be heti és félévi rendszerességgel. A heti műveleti összefoglaló és féléves jelentések az EU Külügyi Szolgálatára alatt működő Polgári Tervezési és Vezetési Igazgatóságnak (angol nevén CPCC) kerültek felterjesztésre igazgatói jóváhagyásra. A heti jelentések címzettje a tagállamok állandó képviselői voltak, a féléves átfogó jelentéseket a Polgári Válságkezelési Bizottság (angolul Civcom) tagjai kapták meg. A Polgári Válságkezelési Bizottság elnöke egy magyar rendőr kolléga volt. A CIVCOM a Politikai és Biztonsági Tanács számára szolgál tanácsadással a válságkezelés polgári szempontjairól. Ez utóbbi tanács az Európai Unió Tanácsának konzultatív testülete, amely a közös kül- és biztonságpolitika alakításáért felelős, ideértve a válságkezelési missziók létrehozását is. Ez a tanács felelős a missziók mandátumának meghatározásáért, megváltoztatásáért vagy a polgári válságkezelési missziók megszüntetéséért, tagállami jóváhagyás minden esetben szükséges. Koordináltam a misszió stratégiai átvilágítását, és elkészítettem a Hatásvizsgálati (Impact Assessment) dokumentumot az EU Külügyi Szolgálatának Béke, Partnerség és Válságkezelési Igazgatóság, Stratégiai Tervező Egysége (EEAS Peace, Partnership és Crisis Management PCM.3) számára.

2023 júniusától a misszió brüsszeli támogató munkatársaként koordináltam a misszió munkáját a CPCC-vel a műveleti (CPCC2) és humán erőforrás (CPCC3) területen. Ezúttal a misszió jelentéseinek ellenőrzéséért lettem felelős, és a CivOPS parancsnokának készítettem elő a misszióról szóló tájékoztatókat (briefing note). A misszióval kapcsolatos kiválasztás (Call for

Contribution) teljes folyamatát én koordináltam, és részt vettem a kiválasztási bizottságokban. A misszióvezetőt támogatva tárgyaltam az EEAS igazgatóságainak vezetőivel, nagykövetekkel és a Polgári Válságkezelő Bizottságba (Civil Aspects of Crisis Management – CivCom) delegáltakkal. A missziót csádi konzuli kijelölésem miatt idő előtt, 2024. május 15-én hagytam el.

A misszió jelentős eredményeket ért el a jogalkotási folyamatok támogatásában. Az intézményi reformok jogi alapja a Rendőrség Szervezetéről Szóló Törvény és a Csendőrség Szervezetéről és Működéséről Szóló Törvény, amelyek megalkotásával kapcsolatos munkát nyomon követhettem. Az új struktúrában létrejövő egységek szervezetszabályzó eszközei is megalkotás alatt voltak. A Belügyminisztérium Szervezetéről és Működéséről Szóló Törvény szavazásra bocsátás előtti utolsó kodifikációs bizottsági ellenőrzése zajlott. A szakmai szabályok és törvényesség (Rule of Law) alapján működő rendőrség és csendőrség megkövetelte a humán erőforrás reformjának és képzési stratégiájának megalkotását. A misszió jelentős szerepet vállalt a vezetői képzési stratégia létrehozásában. A rendvédelmi szervek nem rendelkeztek felsőoktatási intézménnyel, a vezetői továbbképzés lehetősége természetesen nem volt biztosított. A kiválasztás kizárólag nepotizmus (protekció) vagy senioritás (öröklés) alapján történt. A vezetői képzés hiánya károsan hat a szolgálati érdemen alapuló előmenetel biztosítására, a szervezet hatékonyságát és szakmai színvonalát jelentősen rontva. Tiszthelyettesi szintről ebben az országban felsőfokú tanulmányok és vezetőképzés nélkül juthat el valaki magasabb beosztásba. A személyi állományra vonatkozó adatok nem digitalizáltak, sokszor előfordul, hogy rendőri alapképzésről kikerülőkről a „rendszer” nem tudja, hogy hol vannak. Szervezetben belül munkaköri leírások nem készülnek, a képzések specializációja (logisztika, pénzügy, HR) a rendőrség működését támogató területeken nem történt meg. A logisztikai nyilvántartások, a belső norma, a képzés és a digitalizáció hiánya az anyagi technikai eszközök vezetése terén az amúgy sem jól felszerelt rendőrség és csendőrség működését szinte teljesen ellehetetlenítik.

A misszió a Biztonsági Szektor Reformjának (Security Sector Reform) alapelveit követve erős helyi befolyás (local ownership) alapján végezte munkáját. Az ország vezetése és a szakminisztérium a javasolt reformok végrehajtására nyitott volt, a végrehajtást azonban jelentősen gátolta a szükséges pénzügyi finanszírozás és a megfelelő humán erőforrás (főleg az akadémiai szinten gondolkozók) hiánya, ami a jog- és stratégiaalkotást lassította.

A politikai helyzet stabilnak volt mondható, a francia mintájú elnöki rendszerben az elnök, Faustin-Archange Touadéra demokratikus választások útján került a hatalomba, és éppen a második mandátumát töltötte. Időközben a pártja által támogatott alkotmánymódosító népszavazás a harmadik mandátuma előtt is megnyitotta az utat.

A biztonsági helyzet Banguiban jónak volt mondható, a régiókba az államhatalom (a rendvédelmi feladatokat ellátó hadsereg) nem vagy nem kellő erővel és hatékonysággal tudott visszatérni. A fegyveres csoportok köztörvényes és államellenes tevékenységét csak részben, bizonyos régiókban egyáltalán nem sikerült felszámolni. A francia csapatok 2023 decemberében az orosz jelenlét miatt elhagyták az országot. A Közép-Afrikai Fegyveres Erők (FAMA) az orosz Wagner-csoport 2016 óta jelentős számmal jelen lévő tagjaira és kiképzésére támaszkodva hajtották végre a fegyveres csoportok elleni műveleteket. A Wagner ellátta az elnök védelmét is. A függetlenség napi felvonulásokon orosz harci járművek és repülők is demonstráltak az orosz–közép-afrikai védelmi együttműködés erejét. Fontos megjegyezni, hogy ha nincsenek az orosz erők, a lázadók által Bangui ellen vezetett puccskísérletnek nehezen tudtak volna a kormányerők ellenállni. Franciaország nem küld rendőri tanácsadókat az országba. Időközben a két ország elnöke a kapcsolatok felmelegítéséről is tárgyalt Párizsban.

A misszió főhadiszállása és szállásunk egy 10 emeletes épületet magában foglaló épületegyüttesben volt, amely kondicionálóteremmel, minigolfpályával és úszómedencével is rendelkezett. A városban a biztonsági helyzet jónak volt mondható, egy muzulmánok lakta városrész tartozott a tiltott zónába. Egyedül a komplexumot csak autóval hagyhattuk el. Vidékre

utazás csak tervszerűen végrehajtottan, rizikóelemzést követően, páncélozott autókkal, konvojban volt lehetséges. Reggelente a mozgás érdekében csoportosan a trópusi erdő szélén lévő munkahelyeinkről sétákat tettünk a kollégákkal. A helyi lakosok kedvesen üdvözöltek minket. A betegség, jellemzően a malária a misszió tagjait elkerülte, biztonsági incidens, baleset, haláleset szerencsére nem történt.

37-38. számú kép

Az ország térképe, valamint a szerző, Pataki Zoltán